

- особистості: персоногенетичний контекст: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2020 р., Мукачево / ред.кол.: Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : РВВ МДУ, 2020. – 133 с.
3. Божович Л. И. Проблемы формирования личности : избр. психолог. труды / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. – Изд. 2-е. – Москва – Воронеж, 1997. – 351 с.
 4. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М., 1996. – 308 с.
 5. Газиева А. М. Формирование у старшеклассников готовности к профессиональному самоопределению как психолого-педагогическая проблема / А. М. Газиева // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов Дагестанского государственного педагогического университета. – 2008. – № 10 (3087). – Режим доступа: <http://jurnal.org/articles/2008/ped55.html>.
 6. Вітковська О. І. Психологічні умови професійного амовизначення визначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультування: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / О. І. Вітковська. – К., 2002. – 221 с.

УДК 316.61:316.47-053.6(045)

Барчі Б.В.

**Кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет**

Розман Є.В.

**здобувач вищої освіти ОС Бакалавр,
спеціальність 053 “Психологія”,
Мукачівський державний університет**

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ В РАННІЙ ЮНОСТІ

У статті через аналіз психологічних особливостей спілкування розкриті основні тенденції та умови взаємовідносин, які виникають в ранній юності старшокласників між ними, їх однолітками та дорослими. Звертається увага на міжособистісне спілкування на етапі ранньої юності, як на важливий фактор розвитку особистості.

Ключові слова: особливості спілкування, міжособистісне спілкування, рання юність.

The article through the analysis of psychological features of communication reveals the main trends and conditions of relationships that arise in the early youth of high school students between them, their peers and adults. Attention is paid to interpersonal communication in early adolescence as an important factor in personal development.

Key words: *features of communication, interpersonal communication, early adolescence.*

Проблема спілкування є однією з найважливіших і в той же час, складних у психології. Спілкування – це певний процес взаємодії особистостей і соціальних груп, завдяки якому передається й засвоюється соціальний досвід та формується різноманітність людських індивідуальностей, здійснюється соціалізація особистості [5; 6; 7].

Мета статті: розглянути, які психологічні особливості впливають на процес спілкування на етапі ранньої юності та розкрити умови та фактори, які впливають на успішність спілкування старшокласників на цьому віковому етапі.

У вітчизняній психології Ельконін Д.Б. розглядав значимість спілкування в юнацькому віці з позиції культурно-історичної теорії. Ельконін відзначав, що в підлітковому віці спілкування є ведучим видом діяльності, але й у юнацькому віці воно не утрачає свого значення. Виготський Л.С., Божович Л.І., які певною мірою досліджували тему юності, так чи інакше, сходяться у визнанні того величезного значення, що має для юнаків спілкування, і особливості, які воно в собі несе [3; 4].

Божович Л. І. відзначає, що в юнацькому віці привабливість занять і інтереси, в основному, визначаються можливістю широкого спілкування саме з однолітками. Адже для юнаків цього віку важливо не просто бути разом з однолітками, але і головне, займати серед них задовольняюче положення [3].

З віком значимість дорослих зростає. Так аналіз робіт із проблеми спілкування показує, що при деяких розходженнях у підходах авторів до проблеми спілкування, у дослідженнях є багато загального і головне - це визнання ролі спілкування у формуванні особистості, яка ще в тій чи іншій мірі, простежується на етапі ранньої юності [1].

Однією із значущих сфер активності особистості на етапі ранньої юності є міжособистісне спілкування. У цьому віці змінюється його зміст і загальна спрямованість, воно стає виборчим, інтимним, виконує собою функцію головного, соціального полігону самоствердження і самовираження юнаків і дівчат.

У життєдіяльності старших школярів важлива роль належить їх спілкуванню з ровесниками. Цьому процесу властиві такі тенденції:

а) розширення сфери спілкування. Виявляється воно в збільшенні часу, учні витрачають на спілкування (три-чотири години в будні, сім-дев'ять годин у вихідні), в істотному розширенні його соціального простору (серед найближчих друзів старшокласників - учні інших шкіл, училищ, студенти вищих навчальних закладів), географії, в очікуванні спілкування (в активному пошуку його постійної готовності до комунікативних контактів);

б) індивідуалізація (вибірковість) спілкування. Свідченням індивідуалізації відносин є чітке відмежування їх суті від оточення, висока вибірковість в дружбі і рівень вимог до спілкування в парі.

У розширенні сфери спілкування реалізується потреба переживати нові враження, набувати нового досвіду, відчувати себе в новій ролі, а також потреба в його вибірковості, самовираженні і розумінні з боку інших. Задоволення цих проблем пов'язане з глибокими особистісними переживаннями школярів.

Мотивами неформального спілкування в парі і в групі є пошук сприятливих психологічних умов для комунікативної взаємодії, очікування співчуття і співпереживання, потреба в щирості і єдності в поглядів, самовираженні. Однак юнацька комунікативність часто буває егоцентричною, оскільки потреба в самовираженні, розкритті своїх переживань домінує над інтересом до почуттів і переживань іншого, це зумовлює взаємну напруженість у відносинах, невдоволення ними.

Емоційна прихильність в міжособистісних відносинах на етапі юнацького віку реалізується в дружбі, яка є школою саморозкриття особистості, розуміння іншої людини, її критеріями старшокласники вважають взаєморозуміння, взаємодопомогу, вірність і психологічну близькість. Особливо цінуючи дружбу з дорослими, вони більше потребують все-таки дружби з ровесниками. Дослідження І. Кона і В. Лосенкова свідчили, що 75-85% старшокласників хочуть дружити з ровесниками, 1-19% - з старшими за себе і тільки 1-4% - з молодшими.

Особливості юнацької дружби залежать від статі. Наприклад, у дівчат на 1,5-2 роки раніше, ніж у юнаків, виникає потреба в інтимній дружбі. Це обумовлено не тільки їх високою емоційністю, наданням більшого значення особистісним відносинам, вищою схильністю до саморозкриття, а й скоріше особистісним і соціальним розвитком, ранньою появою складних форм самопізнання, що є основою формування потреби в інтимній дружбі.

Для старшокласників важливо, щоб інші сприймали їх такими, якими вони себе вважають. Очевидно, сучасні неформальні молодіжні течії є засобом задоволення цієї потреби.

Особистісний розвиток в ранній юності особливо залежить від відносин з дорослими, які доповнюють спілкування з однолітками. За даними досліджень, 85% старшокласників вважають потребу в спілкуванні з дорослими актуальною для себе, з них понад 66% бажаними партнерами в спілкуванні вважають батьків.

Темами спілкування старшокласників з дорослими є навчання, вибір майбутньої професії, міжособистісні відносини, захоплення, норми моралі, минуле, сьогодення і майбутнє дитини, атмосфера в сім'ї і т. п. Звернення до дорослих обумовлено переконаністю юнаків, що проблеми життєвого самовизначення неможливо вирішити в спілкуванні з ровесниками, оскільки їх соціальний досвід ще недостатній для цього [2].

Основною умовою спілкування з дорослими є довіра. Старшокласники щирі в спілкуванні з ровесниками, оскільки переконані, що ті розуміють їх краще, ніж дорослі. Дослідження показують, що спілкування з однолітками є довірливим у 88% старшокласників, з батьками - лише у 29% (переважно з матерями), нерегламентоване спілкування з вчителями - у 4%. Відсутність довіри у вирішенні проблем особистісного та професійного самовизначення є однією з причин тривоги, яку юнаки відчувають в спілкуванні з батьками і тими дорослими, від яких вони залежать. Для старших школярів нестерпними є прямі спонування, втручання дорослих в їх справи. Вони потребують тактової допомоги, на основі якої виникає довіра. Конфлікти з батьками і вчителями завжди є результатом помилок як дітей, так і дорослих. Вони свідчать про неможливість коригування позиції дорослих по відношенню до старших школярів.

Побачення в ранній юності забезпечують задоволення багатьох важливих соціально-психологічних потреб особистості. До таких потреб перш за все відносяться:

- 1) можливість розважитися, повеселитися з ровесниками протилежної статі;
- 2) прагнення соціалізуватися, пізнати представника протилежної статі, оволодіти відповідними способами міжособистісної взаємодії;
- 3) бажання підвищити свій статус в групі однолітків, з'явившись серед них зі своїм хлопцем або дівчиною;
- 4) можливість встановити відносини з представниками протилежної статі для вибору чоловіка;

5) придбання сексуального досвіду або отримання сексуального задоволення;

6) прагнення знайти друга протилежної статі, з яким можна спілкуватися і мати спільні інтереси;

7) встановлення тісних, глибоко особистісних відносин з людиною протилежної статі з метою самовираження

У ранньому юнацькому віці хлопці відносяться до побачень набагато серйозніше, ніж підлітки. Більше уваги вони звертають не на зовнішність, а на особистісні якості представника протилежної статі, переймаються його планами на майбутнє. Важливими мотивами побачень для більшості старшокласників є дружні відносини і вибір партнера для майбутнього сімейного життя. Однак дівчата орієнтовані на глибоко особистісні, хлопці - на сексуальні відносини.

Отже, міжособистісне спілкування на етапі ранньої юності є важливим фактором розвитку особистості. Спілкування з ровесниками характеризується розширенням його сфери. Емоційна прихильність в міжособистісних відносинах реалізується в юнацькій дружбі. У сфері інтимних відносин старшокласники задовольняють свої важливі соціально-психологічні потреби. Основною умовою спілкування з дорослими є довіра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчі Б. В. Професійне становлення особистості / Б. В. Барчі // Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА». – 2018. – Вип. 24(1). – С. 75-78.
2. Барчі Б. В. Індивідуальні особливості студентів в період навчання у ВНЗ / Б. В. Барчі // Scientific Journal «Virtus». – Center of modern pedagogy “Learning without borders” (Canada). – 2018. – Issue 22, Part 1. – С. 55–59.
3. Божович Л.И. Личность и ее развитие в детском возрасте / Л.И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
4. Выготский Л. С. Педология подростка. Собр. соч. в 6-ти т. Т. Детская психология / под ред Д. Б. Эльконина. М.: Педагогика. – 1984. – 132 с.
5. Зимняя И. А. Психологические аспекты организации устного пропагандистського общения и формирование социалистической личности / И. А. Зимняя // Прикладные проблемы социальной психологии. – М. : Наука, 1983. – С. 146–147.
6. Каган М. С. Мир общения : Проблема межсубъектных отношений / М. С. Каган. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
7. Леонтьев А. А. Деятельность и общение / А. А. Леонтьев // Вопросы психологии. – 1979. – № 1. – С. 121–132.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>